

MLÝNY BJÖRNHOVDA

Na Björnhovda Backar (kopec) naleznete tři mlýny dvou typů. Uprostřed stojící mlýn je tzv. holandského typu (věžový mlýn), u kterého se po větru otáčí jen vrchol. Další dva, švédského typu, se otáčejí celé. Malý mlýn, stojící naproti parkovišti, sloužil jen pro domácí účely. Ve druhých dvou mlýnech, kde byli mlynáři zaměstnáni na plný úvazek, se mlelo za úplatu až do 40. let 20. století.

KRÁL MLÝNŮ – NEJVĚTŠÍ ŠPALKOVÝ MLÝN VE SKANDINÁVIÍ

Na konci 19. století bylo na Ölandu přibližně 2.000 větrných mlýnů. Dnes jich tu zůstalo pouze 350. Většina z nich jsou špalkové mlýny, tj., že se celý mlýn otáčí kolem dubového špalku. V raných dobách farmáři využívali mlýny pro hrubé mletí. Pšenice a žito na jemno mleli na zakázku profesionální mleči. Farmáři museli za to zaplatit poplatek, který normálně činil několik liber mouky za umletí 200 liber obilí.

Na větrné korouhvičce „Krále mlýnů“ je napsáno 1749, což by měl být pravděpodobně rok, kdy byl mlýn postaven. Z Kalmáru, přes úžinu, sem byl mlýn převezen v roce 1880 na lodi. Prvním známým vlastníkem byl Per Persson ze Skåne, který se na Ölandu usídlil po svém sňatku s Emmou Andersdotter, která pocházela z Runstenu, z malé vesničky na ostrově. Když farmáři cestovali z ostrova do Kalmaru, zastavili se u „Krále mlýnů“, aby zde vyložili hrubě namleté obilí k mletí na jemno a to si pak vyzvedli při zpáteční cestě domů.

Když byl vítr opravdu silný, tak mohly zároveň mlít dva páry kamenů. Kapacita „Krále“ pak byla kolem 400 liber mouky a krup za hodinu. Malý mlýn byl otáčen ručně, ale „Král“ byl otáčen pomocí velmi složitého mechanismu.

Per Persson zemřel v roce 1910 a až do roku 1922 se zde vystřídalo několik mlečů. V tomto roce se sem přestěhoval z Hulterstadu John Wahlström a převzal mlýn, který byl používán až do roku 1930.

Na konci roku 1930 byla nutná generální oprava „Krále“. Proto se John Wahlström obrátil na městskou správu v Kalmaru, aby je požádal o možnost příspěvku na náklady opravy. Dostal však odpověď, že pro privátního vlastníka není možné získat příspěvek, ten mohou dostat jen mlýny, které byly vráceny asociaci. V té době však nebyl na ostrově žádný zájem o vytvoření asociace. A tak se John uchýlil k šeptandě, kdy rozhlásil, že má kupce, který má velmi vážný zájem o „Krále“ a který by mlýn odstěhoval na pevninu. To mezi místními vzbudilo zájem a to byl také popud pro vznik „Torslunda regionální společnosti“, která byla založena v roce 1938. „Král“ byl 17. září 1938 prodán za 2.500 SEK a v téže samé době byla provedena první menší oprava. První velká oprava začala v roce 1951, kdy byla vyměněna velká osa, instalovány nové lopatky a vyměněna stará dubová střecha za novou. To vše stálo 3.800,00 SEK.

Od té doby utratili členové „Torslunda regionální společnosti“ mnoho času a peněz pro svého drahého „Krále“. Po poslední opravě váží „Král“ impozantních 140.000 liber, z nichž jen lopatky váží 9.000 liber.

Dnes hrdě stojí na nejvyšším místě ostrova a jejich majestátnost můžeme vidět z daleka. Král je a bude nejvýznamnější pamětihodností v historii Ölandu.

GRÅBORG

BORGS BY ve farnosti Algustrum na ostrově Öland, je malé místo jen s dvěma farmami. A přesto je velmi cenným a důležitým historickým místem. Pole, louky, bažiny a vápenatá půda je dnes zkultivovaná. V tomto místě najdeme Gråborg, na ostrově největší starověkou kruhovou pevnost a středověké ruiny kaple sv. Knuta.

Lidé tu žijí již od prehistorické doby, ale budovy, které tu dnes jsou, pocházejí z 19. století. Na Ölandu byly a jsou farmy nejčastěji postaveny na dlouhém, úzkém kousku půdy. Hospodářská stavení jsou postavena do tvaru U, mají rákosovou střechu a od silnice je odděluje průjezd. Obytná stavení jsou umístěna ve vnitřní části parcely. Zeď chrání zahrady před dobyt看. Po straně pak jsou kovárna a větrný mlýn.

Když toto místo v roce 1945 koupila Královská švédská akademie písemnictví, historie a starověkých památek, byla většina polí zcela přerostlá. Od té doby již byla zem krok po kroku zkultivovaná a stará pole obnovená. Plochy, které nejsou zkultivovány, se využívají jako louky a pastviny pro senoseč a spásání zvěří. Udržování luk ve starém stylu, tak aby bylo dostatek píce pro dobytek, si vyžaduje mnoho tvrdé práce. Potěšujícím výsledkem této práce je krásná příroda s bohatou florou.

GRÅBORG, dříve známý jako BACKABORG je největší pravěká kruhová pevnost v zemi, jehož celková délka opevnění činí 640 m. Tato, a dalších 19 stejných pevností, bylo postaveno na Ölandu v období pádu Římské říše. Předpokládá se tudíž, že první část kruhové pevnosti byla postavena kolem roku 500 n. l., tedy v období stěhování národů. Pravděpodobně ve 12. století byla pevnost přestavěna. Zdi opevnění byly silnější a vyšší, což bylo pravděpodobně v době, kdy byly do opevněných valů vestavěny strážní domy, jeden na severozápadě a druhý na jihu. Pravděpodobně tu byla ještě jedna, jednodušší brána, ale ta byla zastavěna. Kruhová pevnost bývala obchodním centrem. Ke konci středověku byla také centrem administrativním. O trůn v té době bojovaly dvě dynastie a smolařem byl člen rodu Sverker Bugislev, který je spojován právě s Gråborgem. Kaple sv. Knuta pochází pravděpodobně také ze 12. století. Bugislev tu snad plánoval skvělou budoucnost. Vyhrála však dynastie Erika a Gråborg a kaple se staly ruinami.

KAPLE SVATÉHO KNUTA (Canute) dokazuje, že na Gråborg přišel cech dánského svatého Knuta, aby zde obchodoval. Cech jméno získal po středověkém, kanonizovaném dánském králi. Kapli tvořila loď, svatyně a apsida. Pravděpodobně byla postavena ve 12. století, tedy ve stejném století, kdy byla pevnost přestavována. Nevíme mnoho o historii tohoto místa, ale kaple i pevnost jsou spojovány právě s aktivitami obchodního cechu sv. Knuta. Kaple se přestala využívat v průběhu reformace v 16. století. Byly zde nalezeny malé předměty a kousky kostí. Více světla do historie kaple sv. Knuta snad vnesou archeologické vykopávky.

Jste velmi vítáni, abyste se zde v obnovené oblasti potulovali. Ale mějte na paměti, že nebezpečí ohně je jak ve vesnici, tak i na loukách. Netrhejte prosím také květiny a ratolesti, nenechávejte otevřená vrátka a také nenechávejte volně pobíhat své psy.

EKETORP

Titulní ilustrace: Rekonstruovaná obvodová zeď v Eketorpu, pohled z jihu.

Naproti a uvnitř zadního obalu: Ražené zlaté destičky z Eketorpu II

PREHISTORICKÉ PEVNOSTI ÖLANDU

Obrázky:

Gråborg, farnost Algutsrum

Pevnost Barby, farnost Mörbylång

pevnost Trib erga, farnost Hulterstadpevnost Sandby, farnost Sandby

Čtyři z nejlepších prehistorických pevností na ostrově Öland. Pevnost Trib erga se podobala Eketorpu ještě před jeho objevením. Na fotografii pevnosti Sandby jsou díky osetí patrné základy domů pod drny. Gråborg, největší z prehistorických pevností Ölandu, má více než 200 metrů v průměru. Pevnost Barby je jedinou pevností, která nemá kompletní kruhový val; sráz Landborgsbranten – pozůstatek starého pobřeží – je v tomto místě asi 20 metrů vysoký a poskytuje přirozenou ochranu ze západní strany.

Nejstarší známé opevněné tvrze ve Skandinávii pocházejí z neolitu a jsou asi 5.000 let staré. Obranná opevnění od doby kamenné až do rané doby železné byla obvykle stavěna na strategických místech. Často využívala přirozené ochrany – skalnatých výstupků obklopených strmými srázy i míst přilehlých k vodním tokům či mokřinám.

Na prehistorických pevnostech Ölandu je pozoruhodné jejich rozvržení a použité stavební techniky. Obojí se liší od všech ostatních známých prehistorických pevností. Jsou rozmanité velikosti, největší z nich – Gråborg – je asi desetkrát větší než nejmenší, jež se zachovala neporušená, což je pevnost Trib erga. Dohromady je na ostrově patnáct známých prehistorických pevností. Jen v několika z nich byly prováděny vykopávky. Mnoho z nich bylo přeměněno v zemědělskou půdu, a tak až orba vynesla na světlo předměty, které vypovídají o své době. Zdá se, že všechny prehistorické pevnosti na Ölandu byly postaveny v rané době železné. Některé z nich byly pečlivě navrženými sídlišti, jak napovídají zbytky kamenných stěn domů.

Vykopávky u pevnosti Treby, pevnosti nejbližší Eketorpu, odhalily sídliště podobající se těm z období migrace (400 – 550 n. l.), Eketorpu a Ismantorpu. Stopy v setbě na letecké fotografii pevnosti Sandby ukazují, že zde existoval podobný typ sídliště.

Středověké předměty byly nalezeny v Eketorpu a také v pevnosti Barby a Gråborg. To značí, že všechny tři pevnosti byly rovněž ve středověku využívány.

Všechny prehistorické pevnosti na Ölandu jsou postaveny z nasucho zděných stěn, tj. stěn bez malty. Některé z těchto zdí jsou celé z vápence, zatímco u jiných je vápenec smíšen s velkými žulovými bloky. Původně bylo mnoho z těchto okružních zdí až sedm metrů vysokých, pravděpodobně s cimbuřím. V případě, že uvnitř opevnění bylo plánováno sídliště, byl využit každý čtvereční centimetr chráněné plochy. Domy mají společné podélné zdi a velice se podobají moderním řadovým domkům. Byla to dostupnost dobrého stavebního materiálu – vápence – a kontakty s římským impériem, co umožňovalo lidem na Ölandu navrhovat a stavět tyto obranné pevnosti, které patří k nejstarším architektonickým památkám dochovaným v naší zemi.

vykopávky v Eketorpu 1964 – 1973

Vykopávky jsou z velké míry záležitostí provádění a záznamu pozorování, částečně zmapováním polohy nálezů a stop po budovách.

Carl von Linné (Linnaeus) navštívil Eketorp 8. června 1741, během své cesty po Ölandu, a popsal ji následovně: „Navštívil jsem pevnost Eketorp, s jejími rozpukavými, polorozpadlými stěnami, dva a půl kilometru od východního pobřeží a původně jednu z nejúchvatnějších v této zemi: její průměr byl totiž rozsahem na dostřel muškety a uprostřed měla nevysychající studnu. Tyto pevnosti byly bezpochyby místem úniku pro obyvatelstvo, dříve než byl vynalezen střelný prach a sekané olovo.“

O necelých 200 let později, v roce 1931, Marten Stenberger, který se později stal profesorem archeologie na Universitě v Uppsale, provedl na Eketorpu zkušební vykopávku. Ta odkryla neporušené kulturní vrstvy v pevnosti. Skutečné vykopávky pod vedením Martena Stenbergera započaly až v roce 1964. Než byly vykopávky uzavřeny, v roce 1973, bylo zachráněno 26.000 nálezů, byly sebrány tři tuny kostí a byla zjištěna a zmapována tři období osídlení; umístěna jedno za druhým, byla nazvána archeology Eketorp I, Eketorp II a Eketorp III.

Nejstarší osídlení tohoto místa, Eketorp I, byla kruhová pevnost s 57 metry v průměru, umístěná v centru opevnění, jak je vidíme dnes. Brána byla na jihozápadě a vnitřní část obvodové zdi byla lemována asi dvaceti domy. Eketorp I byl postaven ve čtvrtém století n.l. a v pátém století byl již zbořen, když započaly práce na výstavbě větší pevnosti, Eketorp II, která původní sídlo zvnějšku obklopila.

Eketorp II byl vybaven obvodovou zdí s 80 metry v průměru, opevněná plocha byla tudíž dvakrát tak velká jako v Eketorpu I. Brána byla stále na jihozápadě, další vchod byl vybudován na severovýchodě a na východě byla tajná branka vedoucí do vodního příkopu. Uvnitř obvodové zdi se dohromady nacházelo asi padesát domů, které lemovaly zevnitř okružní val jako v Eketorpu, nebo tvořily centrální čtvrť nepravidelného tvaru. Toto sídliště bylo opuštěno někdy během sedmého století.

Poslední osídlení Eketorp III pochází z konce Vikingské doby, 1000 n. l. Domy s trámovou konstrukcí, jaké jsou dodnes k vidění v dlouhých ölandských vesnicích, nahradily původní typ, tvořící Eketorp II. Vně obvodové zdi byl vybudován shluk dílen s kovárnami. Tyto dílny jsou blízko vnějšímu spodnímu ochrannému valu, vybudovanému za účelem posílení obranyschopnosti tvrze. Ze strategických důvodů byly rovněž zazděny severní a východní brána Eketorpu II. Eketorp III byl opuštěn ve třináctém století, asi jeden tisíc let poté, co zde bylo vytvořeno první sídliště.

EKETORP I – PRVNÍ PEVNOST 300 LET N. L.

Rekonstrukce nejranější pevnosti, Eketorpu I. Domy, všechny sousedící s vnitřní stranou obvodové zdi, mají štíty obrácené středovým směrem.

Ve čtvrtém století je Öland zemědělskou komunitou bez vesnic v našem slova smyslu. Je pravdou, že usedlosti jsou tu a tam ve shlucích, ale většina z nich jsou malé statky obklopené políčky a rozsáhlými pastvinami. Hospodářská zvířata hrála v zemědělství velmi důležitou úlohu.

Když sedláci v jižní nejzazší části ostrova začali stavět svou pevnost, vybrali si místo na vápencové pánvi (Alvaret) blízko rozsáhlým mokřinám. Tato poloha byla ovlivněna strategickými úvahami, protože je obtížné útočit z mokřin a současně mají obránci k dispozici zásobu vody. Navíc je pevnost blízko rozsáhlým otevřeným pastvinám, které Alvaret nabízí na jihu Ölandu.

Velikost Eketorpu I a rozvržení usedlostí nebyly ponechány náhodě. Je jasné, že vnitřek pevnosti byl pečlivě rozparcelován v jednotkách po 47 m (elly). Byla to běžná délková míra ve Východořímském impériu, což je oblast, od níž se pravděpodobně lidé na Ölandu naučili metodám měření a počítání.

Nejprve byl nakreslen kruh s poloměrem 60 ellů. Její obvod 378 ellů byl potom rozdělen na 21 jednotku, každá po 18 ellech. V původním rozvržení pevnosti jedna z těchto jednotek tvořila jihozápadní bránu, zatímco dalších dvacet vyznačovalo polohy domů lemujících zevnitř obvodovou zeď. Po rozličných změnách nakonec Eketorp I zahrnoval 23 domů.

Domy měly kamenné stěny a byly zjevně otevřené na konci ústícím do středu opevnění. Ten byl ponechán jako nezastavěný centrální prostor. V podlahách těchto domů jsou někde stopy obydlí, jako ohniště nebo zapomenuté nástroje, a proto je nepravděpodobné, že by se sem lidé stahovali z okolních statků a brali s sebou své domácí vybavení, zvířata a cennosti. Kdyby se v pevnosti skrývali, muselo to být na krátká období jednou za čas, především za účelem ochrany lidí i zvířat před blížícím se nebezpečím. Rostoucí potřeba ochrany před nepřátelskými nájezdy během tohoto období se odráží ve zbourání rané pevnosti po velice krátkém čase a jejím okamžitým nahrazením větší obvodovou zdí. Lidé nyní stěhují celé své statky – domy, chlévy a skladiště – do pevnosti a ustanovují ji svým trvalým domovem.

EKETORP II – ROZMÍSTĚNÍ A OSÍDLENÍ

růžová – obytné domy

modrá – dílny

šedá – chlévy

žlutá – skladiště

Letecká fotografie pevnosti Eketorp ukazující rozmístění sídliště Eketorp II. Fotografie byla pořízena ve výšce 300 metrů.

Když začali vykopávky, kameny, které vypadly z obvodové zdi, ležely jak vně, tak uvnitř této stěny. Původní výška stěny 4,8 metrů byla odhadnuta archeology podle množství kamenů, které vypadly, a také podle síly ve srovnání s dalšími stěnami ölandských pevností, které se zachovaly v lepším stavu.

Stěna, tak, jak ji vidíme dnes, je zdobena cimbuřím, vystavěným jako zbytek zdi zcela z vápence. Hradby byly napodobeninou soudobých římských pevností v oblastech, s nimiž lidé Ölandu měly přímý kontakt v časech, kdy byl Eketorp stavěn.

Zrekonstruovat brány je mnohem obtížnější. Jedním neobvyklým rysem jsou dva výklenky po stranách severní brány. Jediné přijatelné vysvětlení je, že byly používány pro zvedání nebo spouštění padací mříže – zdokonalení opevňovací technologie, kterému se stavitelé jistě naučili od římských obranných pevností.

Ačkoliv kontakty s římskými a dalšími evropskými stavbami mohou do značné míry vysvětlit výstavbu prehistorických pevností na Ölandu, nemají žádný vliv na vnitřní rozvržení Eketorpu II, které má více co dělat s praktičností ölandských sedláků. Zde bylo důležité najít místo uvnitř obvodové zdi pro co největší množství domů. Typ domu, který byl stavěn v pevnosti, existuje na jihu Skandinávie již od doby bronzové. Stavba, která sloužila po generace, byla nyní modifikována, aby vyhovovala více stísněným podmínkám, vládnoucím uvnitř valu.

Stěny domů jsou celé z vápence. Střešní podpůrná konstrukce sestává ze tří až pěti podpěr s postranními hřebeny. Byly to právě tyto postranní hřebeny a kamenné stěny, které podpíraly střechu. Obytné domy byly pokryty slámou.

Funkce různých budov v Eketorpu jsou identifikovatelné z rozdílných konstrukcí a předmětů, nalezených v podlaze. Velmi zjednodušeně, obytné domy mají deskové prahy, ohniště a početné nálezy. Chlévy jsou rozděleny na kotce podél stěn a obsahují méně nálezů, zatímco skladiště mají po stranách deskové podlahy.

Z padesáti tří budov v Eketorpu dvacet tři jsou obytné domy, dvacet chlévy a dvacet skladiště, zatímco šest dalších kombinuje tyto funkce různými způsoby. Pravděpodobně každý chlév představuje hospodářství a každý obytný dům domácnost. Počet lidí na jednu domácnost v Eketorpu II byl ustanoven na sedm v průměru, se čtrnácti na hospodářství. Je-li toto správné, žilo v pevnosti pohromadě sto šedesát lidí.

EKETORP II – KAŽDODENNÍ ŽIVOT

Obrázky:

Kostěný hřeben

Bronzová pinzeta

Bronzová brož a jehlice

Skleněné a bronzové korále

V Eketorpu bylo objeveno asi 5.000 předmětů. Je to velmi působivé, ale nesmíme zapomínat, že většina předmětů denní potřeby v hospodářstvích doby železné byla ze dřeva, kůže a látek. V Eketorpu se zachovaly pouze nepatrné zlomky těchto materiálů.

Jsou to železné předměty, které nám poskytují určitou představu o zručných řemeslnících doby bronzové – obyvatelích Ölandu. Početné nálezy šperků z Eketorpu II dokazují, že obyvatelé byli dbalí svého vzhledu a dostatečně majetní, aby si mohli koupit či nechat zhotovit na objednávku šperk vysoké umělecké úrovně, který šel s módou své doby. Öland těchto času rozhodně nebyla rovnostářská společnost a je celkem jasné, že lidé v žijící v Eketorpu byli neobvykle zámožní.

Pozůstatky kostí vynesené na světlo během vykopávek ukazují, že mezi domácí zvířata patřili koně, krávy, ovce, prasata, kozy, husy, slepice a kachny, stejně jako psi a kočky. Lov a rybaření existovaly, ale nebyly příliš důležitým zdrojem potravy. Chov domácích zvířat byl hlavním zaměstnáním, přičemž nejdůležitější ze všech byly krávy a ovce. Rovněž se provádělo obdělávání půdy; to je zřejmé z ručních mlýnků na obilí, které byly nalezeny v domech. Obilná zrna nám napomáhají určit, které druhy se pěstovaly nejvíce. Ječmen je zdaleka nejběžnější. Žito, pšenice a oves byly kombinovány se sklizněmi ječmene, ale určitě nebyly pěstovány samostatně. Jedním pozoruhodným nálezem byl naklíčený ječmen, určený pro vaření piva – nejranější důkaz, který máme o pivovarnictví ve Švédsku. Vlastnictví nadbytečného množství zrní pro výrobu piva je každopádně znakem prosperity.

Zemědělské nářadí se omezovalo na několik srpů, které byly evidentně používány ke sklizni. Seno a lupení na zimní krmení se asi sekalo kosami a sekáčky; tato práce musela zabrat velkou část letních měsíců.

Ne mnoho archeologických nálezů je spojeno se zimním obdobím, ale Eketorp kapituloval před vyhledávačem kostí, který zaznamenal, že pevnost byla rovněž osídlena přes zimu. Víme z našich studií rozsáhlých kostních nálezů, že dobytek byl porážen a jeho maso uzeno a soleno někdy v době podzimu a počátku zimy, v tom ročním období, kdy po poměrně mírném podzimu se podmínky pro pastvu začaly zhoršovat.

Většinou se předpokládá, že domácí řemesla se prováděla během zimy. Kovodělectví, tkaní a výroba hřebenů jsou některá z povolání, jejichž stopy byly nalezeny, a podle podlah domů můžeme dokonce stanovit, kde byla prováděna. Dům s velkou pecí proti obvodové zdi byl asi pekárna, pivovar nebo sauna, či kombinace všech tří.

EKETORP III – ROZMÍSTĚNÍ A OSÍDLENÍ

Polotrámová stodola ve vikářství Resmo, Öland.

Obyvatelé Eketorpu II odtáhli v sedmém století. Určitý druh osídlení prokazatelně přetrval po určitou dobu v jeho troskách, ale pro zhruba příští tři století byla pevnost pustá a upadala. I když během tohoto období nebyla zcela ignorována. Tři téměř kompletní lidské kostry a stovky roztroušených kosterních úlomků dokazují, že během tohoto období historie pevnosti v ní bylo několik lidí popraveno, obvykle v blízkosti obvodové zdi. Tito lidé, kteří byli doslova ponecháni tam, kde padli, pravděpodobně nebyli místními obyvateli. Mnohem pravděpodobněji to byli cizí vetřelci, kteří zůstali nepohřbeni jako odstrašující příklad.

Když se lidé znovu začínají nastěhovávat do pevnosti během jedenáctého století, prehistorické sídliště je naprosto v troskách a obvodová zeď je rovněž v poněkud zuboženém stavu. Zeď je na několika místech opravena a severní a východní brána jsou uzavřeny. Aby jižní brána více odpovídala soudobým principům opevnění, průchod je prodloužen přidáním dvou kamenných sekcí a tvoří tunel asi jedenáct metrů dlouhý, který je uzavřen na jednom konci těžkými zavěšenými trámovými vraty.

Aby mohlo být v pevnosti vytvořeno nové sídliště, zbytky prehistorických budov jsou srovnány se zemí a místo je toto zbořeníště odklizeno k obvodové zdi, aby byl vytvořen vodorovný základ, na nějž je možno stavět. Místo kamenných domů jsou nyní stavěny dlouhé domy z trámových konstrukcí na nízkých kamenných podvalech. V těchto typech domů je střecha podpírána trámovými stěnami. Stěny samotné jsou postaveny na podvalech z vodorovných kamenů a tyto podvaly jsou jedinými stopami, které byly na tomto místě nalezeny během vykopávek. Avšak toto, v kombinaci s pozdějšími trámovými domy na ostrově Öland, nám dostatečně vypovídá o vzhledu středověkého sídliště v Eketorpu.

Základní konstrukcí je stěna ze svislých trámů se zdírkami, do nichž jsou uchyceny vodorovné latě. Trámy značí rozdělení mezi místnostmi a výsledná budova sestává z dlouhé řady různých místností.

Mnoho základních stěn je navrstveno na zdech starých domů Eketorpu II, výsledkem čehož je, že středověké sídliště se rovněž sbíhá dovnitř od obvodové zdi. Střed tvrze je stále vyhrazen jako otevřený veřejný prostor.

EKETORP III – VOJENSKÁ POSÁDKA?

Obrázky:

Pazourek a ocel

Kostěné obroučky ve tvaru zvířat

Kostěná flétna

Křišťál ze skalnatého podloží

V Eketorpu III bylo odhaleno asi 21.000 předmětů. Spolu s pozůstatky budov tyto rozsáhlé a rozličné materiály poskytují důležité informace týkající se způsobu, jak lidé v Eketorpu ve středověku žili.

Středověký Eketorp není jenom „opakovaným záznamem“ zemědělské vesnice Eketorp II. Domy s trámovými konstrukcemi stály v dlouhých řadách odděleny úzkými uličkami. Nyní se přeměnily v malé středověké město s domy, úzkými ulicemi, studnou, náměstím a městskými hradbami. V Eketorpu III je více než sto domů, ale jen jeden z nich má ohniště. Tento dům je mnohem větší, než ostatní a byla vyslovena domněnka, že sloužil jako ústřední kuchyně pro pevnost.

Sídliště se nachází i vně obvodové zdi. Blízko nízkého vnějšího valu, vně jižní brány, je vystavěna řada kováren. Pravděpodobně z důvodu rizika požáru jsou tyto dílny situovány v určité vzdálenosti od vlastní pevnosti.

Stejně jako v Eketorpu II jsou zde stopy zemědělství a chovu zvířat. Z kostních nálezů, které byly objeveny, víme, že rybaření nyní bylo mnohem důležitější, než v Eketorpu II během období velkého stěhování. Ve velkém množství se vyskytují zbraně a kusy brnění, spolu s částmi koňských postrojů. Nálezy šperků nám napovídají, že v pevnosti byly ženy, tkalcovská závaží svědčí o tom, že zde byly tkány látky a jehly vypovídají, že lidé šili a vyšivali. Civilní stránka života zde existovala po boku vojenské.

V jakém typu společnosti krmíte každého z velké centrální kuchyně? Toto, spolu s četnými nálezy zbraní a vybavení pro koně a jejich jezdce, vytváří dojem vojenské posádky, která obsadila opěrný bod. Tento výklad středověkého Eketorpu je podepřen rozsáhlou oblastí dílen z vnější strany jižní brány. Je jasné, že poptávka po novém železném vybavení a opravách opotřebovaných a rozbitých kovových předmětů vysoce přesahovala to, co bychom mohli očekávat od civilního sídliště takovéto velikosti. Sloužil-li Eketorp vojenským účelům, je snadné pochopit rozvinutou výrobu tepaného železa. Strategická důležitost Eketorpu může být přisouzena pevnosti, která během tohoto období byla vojenskou posádkou, upevňující vliv monarchie na jihovýchodní část království Svea. Eketorp však nebyl vojenským ležením v moderním slova smyslu. Zcela jasně zde bylo trvalé civilní osídlení. To umožňovalo základní stupeň připravenosti a vojenská přítomnost mohla být zvýšena, vzrostla-li potřeba. K tomu mohlo docházet při příležitostech, kdy námořní válečná organizace této doby, ledung, mobilizovala místní sedláky, aby v čase války hájili lodi v přístavu. Archeologové věří, že tyto lodi odhalili několik kilometrů jihovýchodně od Eketorpu.

EKETORP POČTVRTÉ

Obrázky:

Znovuvystavení obvodové zdi

Zvedání střešní vazby

Pokrývání došky

Rekonstruované domy Eketorpu II

Malířská rekonstrukce domů z Eketorpu II

Jedním z cílů rekonstrukce je co nejvíce se přiblížit stavu prehistorických budov. To zahrnuje i použitý materiál a nářadí.

Když se vykopávky v Eketorpu chýlily ke konci, v roce 1973, diskuse, vedená již po několik let a týkající se budoucího uchování odhalených pozůstatků, se dostala do kritického stadia. Již v roce 1972 ustanovil generální ředitel Ústřední národní památkové komise skupinu, aby za tímto účelem vypracovala schéma. Studijní skupina se dohodla na tom, že má být pevnost částečně restaurována do své původní podoby.

Projekt se dočkal sympatického přijetí Riksdagem (švédský parlament). Pro Ústřední národní památkovou komisi byly schváleny zvláštní fondy, které zlepšily návaznost operací. Projekt „Eketorp Rediviva“ je nejucelenějším svého druhu ve Švédsku a doufáme, že podpoří zájem lidí o archeologii a historický výzkum.

V zimě 1978 znovu započaly práce na výstavbě obvodové zdi v Eketorpu. Struktura a vzhled až do výše cimbuří byly snadno rekonstruovatelné a technika suchého vápencového zdění je na Ölandu stále živoucí tradicí.

Cimbuří korunující obvodovou zeď dnes vychází ze zdravého rozumu – zeď nemůže být ubráněna bez hradeb – a příkladu dobového římského opevnění. Když začala rekonstrukce, nebyl poblíž k dispozici žádný vzor, ale později, několik let po výstavbě cimbuří, objevili archeologové stopy podobných kamenných hradeb v Graborgu ve středu Ölandu. Tento objev poukazuje na výhody experimentálních prací v archeologii. Učí nás to vidět věci novým pohledem a to nám pomáhá porozumět věcem, které by jinak pro nás bylo těžké odhalovat. Potřebujeme původní vzory a odkazy, abychom mohly objevovat prehistorii.

Tradice stavebnictví, reprezentovaná těmito domy, se naprosto vytratila. Tyto rekonstrukce jsou založeny na zřícených stavbách, značících umístění stěn domu a v některých případech, jejich původní výšku. Kamenné základy střešních konstrukcí, objevené během vykopávek v podlahách domů, jsou rovněž důležité. Ukazují nám, že střecha byla nesena dvěma řadami sloupů. Sloupy byly sdruženy v párech a spojeny dohromady v podpěry.

Tímto jsou umístění a výška stěn i design a velikost střešní konstrukce relativně jasné. Na druhou stranu vstupní část domu s vchodem a kouřovým průduchem způsobuje problémy. Tvar štítu rekonstruovaných domů následně vytváří dobrý příklad, jak má člověk pohlížet na tuto formu experimentální archeologie. V nejlepším případě je odlišné uspořádání námětem k diskusi, nástroji třibení našich znalostí.

EKETORP – MUZEUM A VÝSTAVA

Středověký bronzový přívěsek zobrazující lidský obličej. Vystaveno v Muzeu Eketorpu.

Muzeum Eketorpu, otevřené v roce 1984, schraňuje výběr z mnoha artefaktů, vykopaných uvnitř pevnosti.

Když bylo rozhodnuto, že Eketorp nebude znovu po vykopávkách zakryt, ale částečně rekonstruován, aby bylo obnoveno jeho prehistorické i středověké sídliště, byly rovněž vytvořeny plány i pro stálou výstavu v těsné blízkosti. Cílem bylo předvést na místě archeologické nálezy a objasnit poznatky, k nimž vedly vykopávky týkající se pevnosti, jejích budov a obyvatel.

Poté, co bylo předloženo několik různých schémat, bylo rozhodnuto postavit muzeum uvnitř pevnosti. Budova byla navržena tak, aby připomínala tvarem i použitými materiály domy Eketorpu II z období migrace. Muzeum stojí na místě západní řady domů v centrální čtvrti Eketorpu II. Stěny muzea nejsou původní, ale jejich poloha ano. V průčelí muzea proti západní čtvrti byly napodobeny vchody domů doby železné a severní a jižní stěny byly postaveny za použití kamenů ze zdí starých domů z centrální čtvrti.

Západní řada domů v centrální čtvrti původně sestávala ze sedmi budov zdílicích tytéž dlouhé zdi. Uvnitř muzea byly tyto dlouhé stěny odstraněny – jsou naznačeny pouze prostřednictvím asi metrové rekonstrukce uvnitř Muzea směrem od štítů starých domů - aby byl poskytnut prostorný, souvislý interiér, kde se lidé mohou volně pohybovat. Původní budovy jsou vnitřně vyznačeny částečně vystavěnými přepážkami a také tím, že má každá budova oddělenou střechu. Ve styčných místech převisů střech byly kamenné stěny nahrazeny skleněnými střešními okny, aby mohlo procházet denní světlo. Pod těmito střešními okny jsou velké vitríny s vystavenými nálezy.

Četné moderní detaily muzejní budovy – dřevěné dveře, skleněná okna a střešní okna, podpůrné oblouky z lepených dřevěných konstrukcí a moderní expozice – jasně naznačují návštěvníkům, že muzeum tvoří část autenticky rekonstruované pevnosti. Ačkoliv, se svým moderním designem a začleněním prostřednictvím materiálů použitých na rekonstrukci tvoří muzeum stále část přestavby prostorného prostředí pevnosti.

Výstava v muzeu je pouhým výběrem ze 26.000 nálezů. Ostatní nálezy jsou v muzeu národních památek ve Stockholmu. Základna každé vitríny v expozici je vybavena vysušovačem, aby bylo zajištěno, že křehké kovové předměty budou přechovávány v suchém klimatu. Ten potřebují, aby se vyhnuly dalšímu poškození korozí.

EKETORP – ARCHEOLOGICKÝ EXPERIMENT

Obrázky:

Vypalování hrnců

Rekonstruovaný chlív

Živoucí experiment 1980

Prohlídka pevnosti s průvodcem

Náčrt:

Podélný průřez jedním z domů Eketorpu II, ukazující, jak se šíří kouř za vanutí větru různými směry.

Jedním z našich cílů je, aby byl Eketorp zachován při životě prostřednictvím vědecky orientovaných aktivit různého typu a aby tyto aktivity podpořily kontakt a komunikaci mezi odborníky a veřejností.

Účelem Eketorpu je poskytnout návštěvníkovi z první ruky informaci o tom, jak pevnost vypadala a jak byla využívána během posledních dvou z jejích tří fází osídlení.

V současnosti mohou návštěvníci pouze vidět rekonstrukci Eketorpu II, sídliště z období migrace. Stále zbývá znovu vystavět a vytvořit středověké osídlení a tento plán má být realizován ve východní části opevnění. Když byly ukončeny vykopávky, tato část pevnosti byla znovu zaplněna na původní půdní úroveň středověku. Tato půdní úroveň a rekonstruovaná středověká verze jižní brány pevnosti jsou v současnosti jedinými připomínkami poslední fáze sídliště v Eketorpu.

V pevnosti jsou nyní k vidění různá zvířata, což je část úsilí věnovaného na její uchování jako živoucí scény. Cílem je, aby hospodářská zvířata byla co nejvíce podobna zvířatům původním a jsou vyvíjeny snahy, ve spolupráci se ZOO Kolmarden, vyšlechtit druh prasete, jehož vnější vzhled by byl co nejvíce podobný praseti z doby kamenné. Účel tohoto projektu je čistě poučný, nikoliv vědecký. Rovněž byly započaty projekty, které jsou zaměřeny na získání nových znalostí o archeologických materiálech. Během dvou zimních týdnů v roce 1980 byl experimentální obydlen první postavený obytný dům, aby bylo ujasněno, mohl-li být dostatečně zateplen v zimním období a kolik paliva to vyžadovalo.

Stručně řečeno, dům mohl být zateplen, nakolik to bylo zapotřebí, ale vyžadovalo to velké množství paliva. Navíc zde byla dlouhá období, kdy byl dům natolik plný kouře, že se v něm lidem dvacátého století těžko žilo. Pouze nové pokusy mohou ukázat, zdali design ostatních domů poskytoval v tomto ohledu lepší vnitřní klima.

Další archeologický experiment byl proveden s cílem odhalit prehistorickou techniku hrnčířství. Vycházelo se z úlomků nalezených v pevnosti a hrnčíři byl zadán úkol, aby, za konzultací s archeology, nejen znovu vytvořil vnější formu nádob, ale aby také identifikoval místní hlínu, která mohla být používána při jejich výrobě a rovněž znovu realizoval vypalování těchto rekonstruovaných hrnců v podmínkách zajišťujících tutěž vypalovací teplotu a kvalitu materiálu, zjištěnou u původních střepů. Tento rozsáhlý experiment se nyní analyzuje a v budoucnu přispěje ke zvýšení našich znalostí o podmínkách, za nichž bylo prováděno hrnčířství na Ölandu v době železné.

Ražené zlaté destičky, Eketorp II. Tyto tři lidské postavy mohou být interpretovány jako muž, žena a dítě. Tvoří část malého zlatého pokladu, do něž patří dalších dvanáct figurativních zlatých destiček stejného typu.

Zadní obal: Pevnost Eketorp z jihu před zahájením vykopávek.

OTTENBY

Nejjihnější část Ölandu byla vždy velmi zajímavá pro lidstvo. Před 5.000 lety byla například zajímavou pro lovce. Ve středověku tu zase byl lov sledů. Rybaření se v té době věnovalo přibližně 900 profesionálních rybářů.

Nachází se tu mnoho starověkých monumentů, které nám vyprávějí příběhy dávné minulosti. Z doby Gustava Vasy pochází Ottenby Kungsgård. V letech 1784 – 1785 byl z materiálu z rozbořené kaple sv. Johanna postaven 42 m vysoký maják Långe Jan, který je nejvyšším ve Skandinávii.

Zed' Karla X. Gustava byla postavena jako monument moci. Dnes je tu především unikátní krajina a hlavní atrakcí je ptactvo.

PŘÍRODNÍ REZERVACE OTTENBY

PTÁCI

Ottenby je rájem pro ornitology. A samozřejmě také pro všechny migrující ptáky. Pro miliony jedinců, kteří míjejí Ottenby, je to životně důležitá „spížírna“. Kroužkovat ptáky tady začali kolem roku 1946, aby zjistili, jaký je výběr ptačí trasy, jejich orientační smysl a místo, kde stráví zimu. Ptačí observatoř také pomáhá monitorovat švédské životní prostředí. Pravdou je, že ptáci jsou velmi dobrým indikátorem životního prostředí. V rezervaci je možné vidět více jak 300 druhů ptáků. Díky lokalitě a biologické rozmanitosti je také vysoký počet hnízdicích ptáků. Tisíce ornitologů z daleka i blízka navštíví každý rok observatoř.

Mezi mnoha jinými tu můžete také vidět tyto ptáky:

- rybák kaspický, rybák malý, slavík tmavý, lejsek malý, pěnice vlašská, slavík modráček, kormorán, orel běloocasý, břehouš černoocasý, hýl rudý, chřástal polní, lejsek obojkový, husa berneška žluva hajní, tenkozubec opačný, morčák bílý, holub kudrnáč, sedmihlásek hajní, strnad sněžný, jespák obecný, červenka.

SCHÄFERIÄGARNA (LOUKY SCHÄFERI)

Po několik staletí byly louky, které se nacházejí východně od ottembského lesa, používány výhradně pro senoseč. Některé části se ještě sečou, ale většina luk je spásána dobyt看em. Pro bohatou floru a ptactvo je velmi důležité sečení a spásání. Mezi typické rostliny patří světlík lesklý, vítod obecný, smilka tuhá, hadí mord španělský, ostřice Hartmanova – **Carex hartmanii**, vřesoviště, tolije parnasie. V lukách hnízdí břehouš černoocasý, holub kudrnáč, jespák obecný a tenkozobec. Na jaře a na podzim tuto oblast využívají tisíce arktických husí.

OTTENBSKÉ HÁJE

Ottembské háje jsou nejsouvislejší zalesněná plocha listnatých a opadavých stromů v jižní části ostrova. Mezi dominantní druhy patří bříza a dub. Hnízdí tu také několik vzácných ptáků, jako jsou například žluva hajní, pěnice vlašská a lejsek obojkový. V květnu a červnu je les plný ptačího zpěvu. To signalizuje blížící se léto a v něm pak dominují sedmihlásek hajní, budníček větší a pěnice černohlavá. To je zážitek, který byste si neměli nechat ujít! Na velkých dubech a jeřábech rostou vzácné lišejníky. Je tu také mnoho hmyzu, mezi ně například patří sršeň, roháč obecný a můra *Apamea pabulatricula*. Les je také centrální oblastí pro potomky daňků, které sem nechal v roce 1569 přivést Johan III. Dnes jich tu je o něco více jak 200. Velkou část lesa kdysi tvořily luka a byl tak více otevřený a prosvětlený. Karl XI. v roce 1694 zakázal pasení dobytka, aby ochránil mladé doušky. Díky tomu je většině dospělých dubů kolem 300 let.

VÄSTRA MARK A VÄSTREVE

V dávných dobách byl chov dobytka velmi obtížný, neboť se dobytek nesměl pást. Dnes se na lukách pase jak dobytek, tak ovce. Mezi rostliny, které zde rostou patří třeba štíhlá kostřava, psineček, nahnědlé orchideje, žlutý hrachor, jitrocel vraní nožka a slanorožec bylinný. A samozřejmě typická rostlina pro Öland mochna křovitá. Mezi typické ptáky ve Västra mark patří kulík písečný, čejka chocholatá, ústřičník velký, rehek a bělořit šedý. Västrevet je populárním místem pro kormorány. Hnízdí tu také raci, rybáci malí a kamenáčci pestří. V zimě je tento jižní výběžek příznivým místem pro hnízdění orlů běloocasých.

KULTURNÍ HISTORIE

Ottenby je také bohaté na starověké pozůstatky. Jižně od Kungsgården byly nalezeny obydlí z rané doby kamenné. Tato oblast je také bohatá na kamenné zdi a domy z doby železné. Pozůstatky rybářské vesnice ze středověku jsou u Kyrkhamnu. Maják Långe Jan byl postaven v letech 1784 – 1785 a na jeho výstavbu byl použit kámen z kaple Sv. Jana (S:t Johannes kapell)

KUNGSGÅRDEN (KRÁLOVSKÁ FARMA)

První zmínky o vesnici Ottamby nebo také Ottenby pocházejí přibližně z 12. století a pravděpodobně se tím míní „vesnice na mysu“. V roce 1544 Gustavus I. (Gustav Vasa) odsud soudně vystěhoval vesničany, aby měl místo na Kungsgården. V té době bylo také rozhodnuto, že museli všichni farmáři jižního Ölandu čas od času zadarmo pracovat na Kungsgården. Na farmě, která je stále ve vlastnictví státu, dnes chovají kolem 1.000 kusů dobytka a na 400 ovcí. Jsou chovány také proto, aby bylo patrné, že je zem využívána. Ve velkém chlévě se chová jedno z největších mléčných stád na Ölandu.

NATURUM A FÅGEL BLÅ RESTAURACE

V Naturum je překrásná výstava, která popisuje fascinující život migrujících ptáků a kulturní historii jižní části Ölandu. Fågel blå restaurace je v blízkosti majáku Långe Jan.

PAMATUJTE!

- Netrhejte květiny.
- Mějte úctu ke zvěři.
- Udržujte čistotu.
- Neparkujte mimo vyhrazená parkoviště
- Psi mohou být pouze na vodítku. Může být riskantní, když se psi dostanou mezi pasoucí se stáda.

POHŘEBNÍ PAHOREK GETTLINGE

Pohřebiště Gettlinge je umístěno na Landborgen, v místě, které patří k nejnádhernějším na Ölandu, zvláště pak při západu slunce, kdy mnoho stojící kamenů tvoří stínové obrazy proti večerní obloze.

Pro oblast Landborgen jsou typická velká pohřebiště z doby železné. Horní část Landborgen byla vyzvednuta v raném období formování Baltu. Suchý břeh se stal skvělou cestou, ale také byl velmi dobrým pro osídlování a pohřebiště.

Toto pohřebiště se rozprostírá na téměř dvou kilometrech a vesnice Gettlinge je rozděluje na dvě části. Celkem tu je přes 200 různých hrobů. Mezi nejvýznačnější patří kamenná loď v severní části, které vévodí dva velké vápencové monolity a spíše tak připomíná vchod na pohřebiště.

Většina z hrobů byla na konci 19. století prozkoumána. V mnohých z nich byly nalezeny zbraně z doby železné, mezi ně například patří meče, hroty oštěpů, čepele kopí a fragmenty štítů. Tyto nálezy ukazují na důležitost zbraní v životě lidových vrstev v období římské doby železné.

Toto pohřebiště se pravděpodobně používalo více jak tisíc let, od římské doby železné, přes dobu narození Krista, až po dobu Vikingskou.

RUNOVÝ KÁMEN KARLEVI

Jedním z nejpozoruhodnějších runových kamenů ve Švédsku je kámen Karlevi. Na kameni je vytesána báseň ve speciální veršované formě, které se ve švédštině říká „drottkvät“. Je to jediná báseň, která přežila ve své původní formě. Drottkvät je vlastně „oslavná báseň o náčelníkovi“. Báseň napsaná na kameni oslavuje „krále moře“, který se jmenoval Sibbe a který zahynul v těžké bitvě. Je srovnáván s Odinem – nejvyšším bohem z rodu Ásů. Sibbe byl pravděpodobně náčelníkem na Ölandu a runový kámen byl postaven na oslavu jeho schopností. Kámen však nepochází z Ölandu. Skálu tohoto typu můžeme nalézt na druhé straně Kalmárské úžiny. Runový kámen pochází pravděpodobně z období kolem roku 1000 a vztyčen byl v období přechodu z víry Ásů na křesťanství. Na druhé straně kamene můžeme číst NONIN...EH, což je zkomolený tvar IN NOMINE IHESU – Ve jménu Ježíše Krista.

Karlevi runový kámen je součástí kulturního dědictví a je chráněn zákonem.

HIMMELSBERGA

Toto ölandské muzeum se nachází přímo v historickém centru Himmelsbergu. Himmelsberga je vesnice, ve které jsou pečlivě zrestaurovány domy z období 18. a 19. století, kde se může návštěvník setkat s pravým historickým prostředím, potěšit se z výstav současného i staršího umění ostrova. Kromě toho je záměrem muzea představit nejlepší výrobky z dlouhé ölandské řemeslné tradice. Muzeum dává ucelený obraz o ekonomickém a kulturním vývoji na Ölandu.

V domech řemeslníků a malorolníků naleznete pečlivě zrestaurované interiéry, objevíte tu i stroje, nástroje a další vybavení.